

แนวทางการสอนและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21*

GUIDELINES FOR TEACHING AND ORGANIZING SOCIAL STUDIES LEARNING IN THE 21ST CENTURY

ทวีโชค เจริญไกร* และ อนูชิต ปราบพาล

Taveechok Hreankrai* and Anuchid Prabparn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: taveechok1972@gmail.com

บทคัดย่อ

ในศตวรรษที่ 21 ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้พร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคต บทความนี้จะสำรวจวิธีการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 เน้นที่ทักษะที่จำเป็น แนวทางการสอน และการใช้เทคโนโลยี ทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องมีทักษะที่หลากหลายเพื่อประสบความสำเร็จในโลกที่ซับซ้อน ทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้สังคมศึกษารวมถึง ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ผู้เรียนต้องสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินข้อโต้แย้ง และหาทางแก้ไขปัญหได้อย่างมีวิจารณญาณ ทักษะด้านการสื่อสาร ผู้เรียนต้องสามารถสื่อสารความคิดและความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนทั้งในรูปแบบการพูดและการเขียน ทักษะด้านความร่วมมือ ผู้เรียนต้องสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในโครงการและการอภิปรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการเรียนรู้เท่าทันข้อมูล ผู้เรียนต้องสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและระบุอคติได้ ทักษะด้านความฉลาดทางวัฒนธรรม ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจและความเคารพในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจในส่วนของแนวทางการสอนและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 และต้องใช้แนวทางการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ รวมถึงการเรียนรู้แบบโครงการ ผู้เรียนทำงานในโครงการที่เน้นการวิจัย การแก้ปัญหา และการนำเสนอ การเรียนรู้แบบร่วมมือผู้เรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มเพื่อสำรวจหัวข้อและพัฒนามุมมอง การเรียนรู้แบบพลิกกลับผู้เรียน เรียนรู้เนื้อหาพื้นฐานที่บ้านและใช้เวลาในชั้นเรียนเพื่อการอภิปรายและกิจกรรมแบบโต้ตอบ เป็นต้น

คำสำคัญ: แนวทางการสอน, การจัดการเรียนรู้, สังคมศึกษา, ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

Abstract

In the 21st century, the world is changing rapidly and complexly. Organizing social studies learning is therefore very necessary to develop students' potential to be ready for future challenges. This article explores how to provide social studies learning that is appropriate for the 21st century, focusing on essential skills, teaching methods, and the use of technology. Essential Skills Learners in the 21st century must have a wide range of skills to succeed in a complex world.

* Received April 19, 2024; Revised May 21, 2024; Accepted May 27, 2024

Important skills for learning social studies include: Analytical thinking and problem-solving skills Learners must be able to analyze data. Evaluate the argument and find solutions to problems with critical thinking Communication skills Learners must be able to communicate their ideas and opinions clearly in both speaking and writing. Cooperation skills Learners must be able to work effectively with others on projects and discussions. Information literacy skills Learners must be able to assess the credibility of information sources and identify biases. cultural intelligence skills Learners must have an understanding and respect for diverse cultures. In this regard, it is essential for teachers to understand the teaching methods and learning management of social studies in the 21st century and must use teaching methods that emphasize student participation. hands-on learning Including project-based learning Learner's work on projects that focus on research, problem solving and presentations. Cooperative learning Learners work together in groups to explore topics and develop perspectives. Flipped learning Learn basic content at home and use class time for discussions and interactive activities, etc.

Keywords: Teaching guidelines, Learning Management, Social Studies, Essential skills in the 21st century

บทนำ

สังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับความท้าทายของการเป็นพลเมืองในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้สังคมศึกษาในปัจจุบันประสบปัญหาหลายประการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ซึ่งปัญหาในการเรียนการสอนรวมถึงการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษานั้นสามารถแยกในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้ การขาดความเกี่ยวข้อง บ่อยครั้งที่เนื้อหาสังคมศึกษาไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ การท่องจำแบบตายตัว การเรียนการสอนสังคมศึกษามักเน้นการท่องจำข้อเท็จจริงและวันที่มากกว่าการพัฒนาความเข้าใจและทักษะการคิดวิเคราะห์ การขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้เรียนจำนวนมากขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ที่จำเป็นในการประเมินข้อมูลและสร้างข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผล การใช้เทคโนโลยีที่จำกัด การเรียนการสอนสังคมศึกษามักใช้เทคโนโลยีที่จำกัด ซึ่งอาจจำกัดโอกาสในการเรียนรู้แบบโต้ตอบและการเข้าถึงข้อมูล การขาดการเตรียมความพร้อมของผู้สอน โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาบางท่านอาจขาดการเตรียมความพร้อมในการใช้เทคนิคการสอนที่ทันสมัยและมีส่วนร่วม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำผลกระทบมาสู่ผู้เรียน โดยอาจสร้างให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้สังคมศึกษาในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ผู้เรียนขาดความเข้าใจในแนวคิดและปัญหาทางสังคม ผู้เรียนไม่สามารถคิดวิเคราะห์และประเมินข้อมูลได้ ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ทางสังคมศึกษาไปใช้ในชีวิตจริงได้ ผู้เรียนไม่สนใจและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้สังคมศึกษาน้อยลง เป็นต้น (กนก จันทร์ทอง, 2560)

ดังนั้นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาให้เหมาะต่อการเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการเรียนการสอนสังคมศึกษา และหาแนวทางแก้ไขที่สามารถเป็นไปได้ โดยพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง ออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับชีวิตของนักเรียนและประเด็นปัจจุบัน การเน้นการคิดวิเคราะห์ ใช้กลยุทธ์การสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เช่น การอภิปราย การแก้ปัญหา และการจำลองบทบาท การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเข้าถึงข้อมูล การเตรียมความพร้อมของผู้สอนให้การพัฒนาอย่างมืออาชีพแก่ผู้สอนสังคมศึกษาเพื่อให้สามารถใช้เทคนิคการสอนที่

ทันสมัย และ การประเมินที่แท้จริง ใช้การประเมินที่วัดความเข้าใจและทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน (ฐากร สิทธิโชค, 2022)

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

กลุ่มวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบตัดสินใจอย่างรอบอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในฐานะพลเมืองดีแล้วยังช่วยให้นำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเอง และสังคมได้ จึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข (กรมวิชาการ, 2554)

ในสังคมที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนพลเมืองต่างก็ต้องเผชิญกับปัญหาของสังคมส่วนรวม และปัญหาส่วนตัว หรือในบางครั้ง อาจถึงกับต้องได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐอีกด้วย ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องช่วยให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ เพื่อแก้ไขปัญหาทั้งส่วนตนและของสังคม อีกทั้งยังสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐอย่างมีเหตุผล ซึ่งการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของคนเรานั้นจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องได้รับการฝึกฝนอย่างมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ซึ่งต้องประกอบด้วยความรู้ และการวิเคราะห์ค่านิยมของตนเองที่ชัดเจนซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเรียนรู้การกระทำต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล (มานิตย์ ไชยกิจ, 2557)

ดังนั้นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา จะเห็นได้ว่าวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีการบูรณาการสาขาแขนงต่างๆ ทั้งสังคมศาสตร์ ที่มีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละเรื่อง เพื่อนำมาสร้างความรู้และสิ่งสมประสพการณ์ให้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์ด้วยกัน หรือปฏิสัมพันธ์กับสถาบัน ตลอดจนสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจความเป็นไปของสังคม

แนวทางการสอนและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเน้นการบูรณาการทักษะในศตวรรษที่ 21 การสอนโดยใช้เทคโนโลยี และกลยุทธ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คุณสมบัติหลักบางประการของแนวทางเหล่านี้ ได้แก่ :

1. การบูรณาการทักษะในศตวรรษที่ 21 เน้นการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนและประสบความสำเร็จในโลกที่เชื่อมต่อกับระบบดิจิทัล อีกทั้งกระบวนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถนำความรู้ ทักษะ และเจตคติไปสร้างงาน แก้ปัญหา และใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง (Starfish Labz, 2565) ซึ่งการบูรณาการทักษะแยกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดจำแนกแฉก แง่องค์ประกอบต่างๆ ของข้อมูลหรือปัญหาต่าง ๆ ออกเป็นประเด็นย่อย ๆ ในหลาย ๆ แง่มุม รวมทั้งการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุ ที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็น

ระบบ (บริษัท เอชซีดี อินโนเวชัน จำกัด (สำนักงานใหญ่), 2566) ซึ่งสามารถแบ่งประเด็นออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

- ระบุปัญหาหรือข้อมูลที่ต้องการวิเคราะห์ให้ชัดเจน
- รวบรวมและประมวลผลข้อมูล
- พัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นไปได้
- นำแนวทางการแก้ไขปัญหาไปทดสอบ
- เลือกแนวทางที่ดีที่สุดไปดำเนินการใช้

ทั้งนี้ การคิดเชิงวิเคราะห์สำหรับการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ยังสามารถขยายรวมถึงการแบ่ง การจำแนก แยกแยะองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนๆ เพื่อค้นหาว่าองค์ประกอบย่อย ๆ อะไรบ้าง ทำมาจากอะไร ประกอบขึ้นมาได้อย่างไรและมีความเชื่อมโยง สัมพันธ์กันอย่างไร ดังนั้น คิดวิเคราะห์ จึงเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดด้านอื่น ๆ ที่สูงขึ้น (พระยุพธนา มาลาวิโส (มาลาวงษ์) และคณะ, 2022)

1.2 การสื่อสาร (Communication) หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ส่งสารโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์อื่นใด การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม หรือความจำเป็นของตนเองและคู่สื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและมีปฏิริยาตอบสนองต่อกัน บริบททางการสื่อสารที่เหมาะสมเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2549)

1.3 การทำงานร่วมกัน (Cooperation) หมายถึง การร่วมกันทำงานของสมาชิกที่มากกว่า 1 คน โดยที่สมาชิกทุกคนนั้นจะต้องมีเป้าหมายเดียวกันจะทำ อะไรแล้วทุกคนต้องยอมรับร่วมกัน มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญในทุกองค์การการทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงานการทำงานเป็น ซึ่งทีมมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดี (กระทรวงมหาดไทย, 2556) ทั้งนี้ การทำงานเป็นทีมสำหรับผู้เรียน หรือสำหรับการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษานั้น สามารถสร้างกระบวนการการเรียนรู้โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล หมายถึง การที่สมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีความเกี่ยวข้องกันในการของของกลุ่มหรือ ทีม ตระหนักในความสำคัญของคนและกัน แสดงออกซึ่งการยอมรับ การให้เกียรติกัน สำหรับกลุ่มขนาดใหญ่ก็มีปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายมากกว่าการติดต่อกันตัวต่อตัว
- มีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มจะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของทีม หรือ กลุ่ม โดยเฉพาะจุดประสงค์ของสมาชิกกลุ่มที่สอดคล้องกับองค์การ มักจะนำมาซึ่งความสำเร็จของการทำงานได้ง่าย
- การมีโครงสร้างของทีม หรือ กลุ่ม หมายถึง ระบบพฤติกรรม ซึ่งเป็นแบบแผนเฉพาะกลุ่มสมาชิกกลุ่มจะต้องปฏิบัติตามกฎหรือมติของกลุ่ม ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มแบบทางการ (Formal Group) หรือกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ (Informal Group) ก็ได้ สมาชิกทุกคนของกลุ่มจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามเป็นอย่างดี สมาชิกกลุ่มย่อย อาจจะมีกฎเกณฑ์แบบไม่เป็นทางการ มีความสนิทสนมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกด้วยกัน
- สมาชิกมีบทบาทและมีความรู้สึกร่วมกัน การรักษาบทบาทที่มั่นคงในแต่ละทีม / กลุ่ม จะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของกลุ่ม รวมทั้งความรู้ความสามารถของสมาชิก โดยมีการจัดแบ่งบทบาทและ

หน้าที่ ความรับผิดชอบ กระจายงานกันตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของสมาชิก (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2565)

จากกระบวนการข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงกระบวนการทำงานเป็นทีม อีกทั้ง การทำงานเป็นทีมเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะผลักดันให้ท่านเป็นผู้นำที่ดี เพื่อเป้าประสงค์ที่จะนำทีมให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน จึงจำเป็นต้องค้นหาคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมให้พบระลึกไว้เสมอว่าทุกคนมีอิสระในตัวเอง ขณะเดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งของทีม แล้วจึงนำเอากลยุทธ์ในการสร้างทีมเข้ามาใช้เพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกันและประสบความสำเร็จ

1.4 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความสามารถในการคิดริเริ่ม สิ่งแปลกใหม่ คิดอย่างกว้างไกล คิดได้หลายทิศทาง มีความคิดที่หลุดออกจากกรอบเดิม ๆ และมองเห็นความเชื่อมโยงกันของวัตถุรอบตัว ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่ยากที่พบเจอในชีวิตประจำวันให้หมดไป องค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการของความคิดสร้างสรรค์ (อารี รังสินันท์, 2527) ได้แก่

- ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความสามารถในการคิดได้อย่างรวดเร็วคล่องแคล่ว และมีจำนวนความคิดเป็นปริมาณมากในระยะเวลาจำกัด แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ความคิดคล่องแคล่วด้านถ้อยคำ (Word Fluency) ความสามารถของบุคคลในการใช้ถ้อยคำได้อย่างคล่องแคล่ว, ความคิดคล่องแคล่วด้านการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Associational Fluency) ความสามารถในการคิดหาคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันให้ได้มากที่สุด ในระยะเวลาที่กำหนด, ความคิดคล่องแคล่วด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) ความสามารถด้านการนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ เรียกว่าเป็นความสามารถด้านการใช้วลีหรือการใช้ประโยค, ความคิดคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) ความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น การบอกประโยชน์ของถ้วยกาแฟให้ได้มากที่สุดภายใน 1 นาที

- ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) ความสามารถที่จะพยายามคิดสิ่งต่างๆ อย่างเป็นอิสระ เช่น คิดหาประโยชน์ของก้อนหินได้หลายทิศทาง และ ความยืดหยุ่นด้านการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) ความสามารถในการคิดดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งเป็นอีกหลายสิ่ง ช่วยหลีกเลี่ยงปัญหาการติดซ้ำซ้อน และสามารถนำความคิดทั้งหมดที่ได้มาจัดเป็นประเภทต่าง ๆ

- ความริเริ่ม (Originality) ความสามารถในการคิดสิ่งที่มีลักษณะแปลกใหม่และแตกต่างไปจากธรรมดา เป็นความคิดที่หาได้ยาก ไม่มีใครนึกถึง และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เนื่องจากเป็นความคิดที่ยังไม่มีใครเคยคิดมาก่อน ผู้มีความคิดริเริ่มจึงต้องมีความกล้าที่จะคิด กล้าที่จะลอง เพื่อทดสอบความคิดใหม่ของตน ความริเริ่มบางครั้งมีพื้นฐานมาจากจินตนาการ แต่ต้องเป็นจินตนาการประยุกต์ คือ คิดริเริ่มและหาทิศทางสร้างผลงานจากความริเริ่มนั้นให้เป็นจริงให้ได้

- ความละเอียดลออ (Elaboration) ความสามารถในการพัฒนา แต่งเติม หรือขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์และมีความแปลกใหม่ ความคิดที่แสดงออกมานั้นเป็นความคิดที่ละเอียดสามารถนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีตต่อไปได้อย่างเต็มที่

จากกระบวนการข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น มีกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนได้มีมุมมอง ทักษะ การทำงานแบบมีส่วนร่วม (ร่วมมือกันทำงาน) หรือการทำงานเป็นทีม ซึ่งการคิดสร้างสรรค์อาจกล่าวได้ว่าเป็นฐานแห่งการเรียนรู้ และ การทำงานร่วมกัน

2. การสอนโดยใช้เทคโนโลยี ในยุคดิจิทัล สื่อเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ช่วยให้ครูหรือผู้สอนได้จัดการเรียนการสอน รวมไปถึงเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันเด็ก ๆ มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น อีกทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่รองรับการเรียนรู้ของนักเรียนค่อนข้างหลากหลาย และเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดสมรรถนะต่างๆ การนำเทคโนโลยีมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ใช้ความสามารถของตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังกระตุ้นความสนใจในการเรียนได้มากขึ้น จากการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อให้มีความหลากหลาย และยังเป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนเพื่อเข้าสู่สังคมยุคใหม่ ดังนั้น เทคโนโลยีจึงเป็นทางเลือกในการเรียนเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ที่แตกต่างของผู้เรียนได้ (Starfish Labz, 2563)

2.1 สำหรับเทคนิค และวิธีการในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียนปกติ และห้องเรียนออนไลน์

สิ่งที่ต้องคำนึง คือ การใช้แอปพลิเคชันที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เหมาะกับบริบทของผู้เรียน รองรับทุกอุปกรณ์ สะดวกต่อการเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา เนื่องจากความพร้อมทางด้านอุปกรณ์แตกต่างกัน การสร้างความเข้าใจในการใช้งานแอปพลิเคชันร่วมกัน ใช้การประเมินเพื่อการพัฒนา โดยวัดจากผลงาน เน้นเช็คความเข้าใจหลังจบคาบเรียนโดยการสรุปตามความถนัดของผู้เรียน

2.2 การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ส่งเสริมการเรียนรู้อิสระของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น และเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองดิจิทัลในอนาคต และครูผู้สอนยังสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลายที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากขึ้น ทำให้การจัดการและการบริหารสารสนเทศเป็นระบบ ง่ายต่อการจัดเก็บ สะดวกในการประเมิน เพราะการใช้เทคโนโลยีมุ่งให้ผู้เรียนประเมินตนเองได้อีกด้วย

3. กลยุทธ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นให้ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้โดยมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่ม และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน ซึ่งสามารถแบ่งกลยุทธ์ได้ ดังนี้

- การพึ่งพาซึ่งกันและกันเชิงบวก หมายถึง การเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ความรับผิดชอบร่วมกันนี้สร้างความรู้สึกของชุมชนและส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือและสนับสนุน

- ปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้า หมายถึง ผู้เรียนทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง สิ่งนี้ส่งเสริมการอภิปราย การแก้ปัญหา และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- ความรับผิดชอบส่วนบุคคล หมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่ผู้เรียนแต่ละคนก็ต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง พวกเขาต้องแน่ใจว่าได้ช่วยเหลือกลุ่มและเข้าใจเนื้อหา ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์, การเรียนรู้แบบร่วมมือจะสอนให้ผู้เรียนรู้จักวิพุดคุยกับผู้อื่น ทำงานเป็นทีมเป็นผู้นำ และแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสันติ

- การประมวลผลแบบกลุ่ม หมายถึง การประมวลผลหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจแล้ว สมาชิกกลุ่มจะต้องได้ตรวจสอบถึงผลงานโดยรวมของผู้เรียน การสะท้อนนี้ช่วยให้พวกเขาประเมินได้ว่าอะไรเป็นไปด้วยดีและสิ่งที่อาจดีกว่านี้ในแง่ของวิธีการทำงานของกลุ่มและคุณภาพของงานของผู้เรียนเอง

กิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เน้นทักษะสำคัญ

กลยุทธ์การเรียนรู้แบบร่วมมือเชิงปฏิบัติ

การเรียนรู้แบบร่วมมือครอบคลุมกิจกรรมและกลยุทธ์ต่างๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็กๆ หรือทีมเพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ต่อไปนี้เป็นกลยุทธ์การเรียนรู้แบบร่วมมือยอดนิยม ได้แก่

1. กิจกรรมปริศนาจิ๊กซอว์ ซึ่งจะดำเนินการโดยแบ่งหัวข้อที่ซับซ้อนออกเป็นส่วนเล็กๆ หรือหัวข้อย่อย มอบหมายหัวข้อย่อยให้ผู้เรียนแต่ละคนหรือกลุ่มเพื่อค้นคว้าและเป็นผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นให้ผู้เรียนจัดกลุ่มใหม่ โดยให้สมาชิกแต่ละคนนำเสนอหัวข้อย่อยที่แตกต่างกัน พวกเขาแบ่งปันความเชี่ยวชาญของตนเพื่อทำความเข้าใจหัวข้อทั้งหมดอย่างครอบคลุม

2. กิจกรรมคิด-คู่-แบ่งปัน ซึ่งจะดำเนินการโดย ตั้งคำถามหรือปัญหากับชั้นเรียน ให้ความเวลาให้ผู้เรียนสักครู่เพื่อคิดเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับคำตอบของพวกเขา จากนั้นให้พวกเขาจับคู่กับเพื่อนบ้านเพื่อหารือเกี่ยวกับความคิดของพวกเขา จากนั้น ให้คู่แบ่งปันแนวคิดกับชั้นเรียน กลยุทธ์นี้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและทำให้แน่ใจว่าแม้แต่ผู้เรียนที่อายุน้อยก็มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็น

3. กิจกรรมการระดมความคิดแบบ Round Robin ในแวดวง ให้ผู้เรียนผลัดกันแบ่งปันแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือคำถาม ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมหนึ่งความคิดก่อนส่งต่อไปให้นักเรียนคนถัดไป กิจกรรมนี้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน

4. กิจกรรมการเล่าเรื่องแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการโดยเริ่มเรื่องด้วยประโยคหนึ่งหรือสองประโยค และให้ผู้เรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มเพิ่มเข้าไปแบบสลับกัน เป้าหมายคือการทำงานร่วมกันสร้างเรื่องราวที่มีเอกลักษณ์และเต็มไปด้วยจินตนาการ

5. กิจกรรมเกลเลอว์อล์ค ดำเนินการโดยโพสต์ผลงานของผู้เรียนหลายๆ ชิ้นทั่วห้องเรียน ผู้เรียนเดินไปรอบๆ เป็นกลุ่มเล็กๆ อภิปรายการงาน และแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระดานโน้ต สิ่งนี้ส่งเสริมการประเมินและการไตร่ตรองจากเพื่อนร่วมงาน

6. กิจกรรมการแก้ไขและแก้ไขโดยเพื่อน ดำเนินการโดยหลังจากที่ผู้เรียนเขียนเรียงความหรือรายงานแล้ว ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนบทความกับคู่เพื่อแก้ไขและทบทวน พวกเขาสามารถให้ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงงานของกันและกัน

7. กิจกรรมการแก้ปัญหาแบบกลุ่ม ดำเนินการโดยนำเสนอปัญหาที่ท้าทายซึ่งต้องใช้หลายขั้นตอนในการแก้ไข ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มเพื่อหารือและพัฒนาแนวทางแก้ไขร่วมกัน จากนั้นพวกเขาสามารถแบ่งปันกลยุทธ์และข้อสรุปกับชั้นเรียนได้

8. กิจกรรมเลขหัวรวมกัน ดำเนินการโดยมอบหมายหมายเลขให้ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่ม ถามคำถามหรือก่อนปัญหา และเมื่อคุณโทรหาหมายเลข ผู้เรียนที่มีหมายเลขนั้นจะต้องตอบกลับในนามของกลุ่ม สิ่งนี้ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม

9. กิจกรรมแบบทดสอบความร่วมมือ ดำเนินการโดย แทนที่จะทำแบบทดสอบเดี่ยวแบบเดิม ๆ ให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อตอบคำถาม พวกเขาสามารถพูดคุยและอภิปรายคำตอบก่อนส่งคำตอบเป็นกลุ่ม

10. กิจกรรมบทบาทสมมติหรือการจำลอง ดำเนินการโดยสร้างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียน มอบหมายบทบาทให้กับผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม และให้พวกเขาแสดงสถานการณ์หรือมีส่วนร่วมในสถานการณ์จำลองที่ต้องใช้ความร่วมมือและการแก้ปัญหา

11. กิจกรรมโปสเตอร์กลุ่มหรือการนำเสนอ ดำเนินการโดยมอบหมายหัวข้อให้กลุ่มค้นคว้าและสร้างโปสเตอร์หรืองานนำเสนอ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีบทบาทเฉพาะ (เช่น นักวิจัย ผู้นำเสนอ นักออกแบบภาพ) พวกเขาทำงานร่วมกันเพื่อรวบรวมข้อมูลและนำเสนอในชั้นเรียน

12. กิจกรรมทีมโต้วาที ดำเนินการโดยจัดตั้งทีมโต้วาทีซึ่งผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อค้นคว้าข้อโต้แย้งและการโต้แย้งในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง สิ่งนี้ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการสื่อสารโน้มน้าวใจ

13. กิจกรรมวงกลมใน - นอก ดำเนินการโดยผู้เรียนยืนเป็นวงกลมสองวงที่มีศูนย์กลางร่วมกัน โดยให้วงกลมด้านในหันเข้าหาวงกลมวงนอก พวกเขามีส่วนร่วมในการอภิปรายสั้นๆ หรือแบ่งปันแนวคิดกับคู่สนทนา จากนั้นวงกลมวงหนึ่งจะหมุนเวียนกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ตอบกับคู่ใหม่ได้ วิธีนี้อำนวยความสะดวกในการโต้ตอบและการอภิปรายหลายครั้ง และ

14. กิจกรรมกลุ่มการอ่านสทกรณ ดำเนินการโดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ สำหรับการอ่านมอบหมายบทบาทที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้สรุป ผู้ถาม ผู้ชี้แจง และผู้ทำนาย ผู้เรียนแต่ละคนอ่านเนื้อหาบางส่วนแล้วแบ่งปันข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของตนกับกลุ่ม สิ่งนี้ส่งเสริมการอ่านและความเข้าใจอย่างกระตือรือร้น (AhaSlides, 2564)

ทั้งนี้กลยุทธ์การเรียนรู้แบบร่วมมือเหล่านี้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 และการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน การทำงานเป็นทีม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการสื่อสารในหมู่นักเรียน ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้การเรียนรู้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น ผู้สอนสามารถเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และพลวัตของผู้เรียนได้ดีที่สุด

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผลลัพธ์ที่ผู้เขียนคาดหวังจากการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นเป็นการสร้างผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดแก้ปัญหา สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นหาความรู้ และสร้างความรู้ใหม่ เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทำงานกลุ่ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และทักษะการเป็นพลเมืองของผู้เรียน อีกทั้งสังคมศึกษาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และมีความสำคัญในการพัฒนาพลเมืองของประเทศชาติ ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา วิชาสังคมศึกษาจัดเป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก ๆ ต่อการพัฒนาคุณสมบัติของพลเมืองให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสถาบันทางสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต การแก้ปัญหา รวมถึงการปฏิบัติตนและการดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุป

การศึกษาเรื่อง แนวทางการสอนและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาข้อมูลทั้งแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการเรียนการสอน ทั้งในระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลในการเขียนแนวทาง รูปแบบ กระบวนการ รวมทั้งการจัดการโดยเสริมทักษะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมในแต่ละด้าน ทั้ง การบูรณาการทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นในส่วนของการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ การสอนโดยใช้เทคโนโลยีกลยุทธ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และกลวิธีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนนั้นได้แสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และได้ทำการนำเสนอพร้อมทั้งประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด

ตั้งข้างต้น ซึ่งผู้เขียนหวังว่ากระบวนการ แนวคิด กลยุทธ์ หรือวิธีการในบทความนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ในสายสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งผู้เรียนเองก็สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองและร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันท์ทอง. (2560). การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 28(2), 227 - 241.
- กรมวิชาการ. (2554). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ไทยร่วมเกล้าจำกัด.
- กระทรวงมหาดไทย. (2556). การทำงานร่วมกัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาธิตราชดิณแดน กรมการปกครอง.
- สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2565). การทำงานเป็นทีม. เรียกใช้เมื่อ 2 มีนาคม 2567 จาก <http://www.local.moi.go.th/team.html>
- ฐากร สิทธิโชค. (2022). แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- บริษัท เอชซีดี อินโนเวชั่น จำกัด (สำนักงานใหญ่). (2566). 5 ขั้นตอนคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking). เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.sasimasuk.com/16697109/5>
- พระยุพธนา มาลาวีโส (มาลาวัณย์) และคณะ. (2022). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารการบริหารนิติบุคคล, 8(8), 215-226.
- มานิตย์ ไชยกิจ. (2557). แนวทางการบูรณาการการเรียนการสอน กับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(2), 205 - 213.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). การสื่อสารเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อารี รังสินนท์. (2527). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: ธนกิจการพิมพ์.
- AhaSlides. (2564). กลยุทธ์การเรียนรู้แบบร่วมมือเชิงปฏิบัติการ. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2567 จาก <https://ahaslides.com/th/blog/cooperative-learning-strategies/>
- Starfish Labz. (2563). การใช้เทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2567 จาก <https://www.starfishlabz.com/blog/760>
- Starfish Labz. (2565). บูรณาการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.starfishlabz.com/blog/249-21>